

15. 4. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Měla by být zrušena možnost zákonného zástupce rozvázat smlouvu o výkonu závislé práce uzavřenou dítětem mladším 16 let?

Obsahem příspěvku je polemika s návrhem, obsaženým v tzv. malé novele občanského zákoníku, na jehož základě by měla být zrušena možnost rodiče (nebo poručníka) rozvázat neuváženě dítětem uzavřený pracovněprávní vztah.

Návrh tzv. malé novely občanského zákoníku, jehož definitivní znění je nyní finalizováno na Ministerstvu spravedlnosti, zaměřuje svou pozornost také na pracovněprávní způsobilost nezletilých, a proto se dotýká platného znění § 35. Jednak chce dát konečné slovo k interpretačnímu problému, zda se dítě po dovršení 15. roku může zavázat k výkonu závislé práce do budoucna, tedy až na dobu, kdy dokončí povinnou školní docházku, nebo zda může takovou smlouvu platně uzavřít teprve po ukončení povinné školní docházky (kdy je tak jeho pracovněprávní svéprávnost perfektní). Pokud pomineme určitou akademičnost tohoto problému, lze říci, že zamýšlená úprava, podle níž se dítě starší 15 let bude moci takto „do budoucna“ zavázat, tzn. smlouvu podepsat „s odloženou účinností“ po ukončení povinné školní docházky, ničemu neuškodí (lze tak vést pouze úvahy na téma palčivé nezbytnosti a naléhavosti zásahu do zákonného textu). Naopak velmi významná je navrhovaná úprava v § 35 odst. 2, spočívající v úplném vypuštění normy, která je dnes jeho obsahem. Tedy úprava nynějšího pravidla, že *zákonný zástupce nezletilého, který nedosáhl věku šestnáct let, může rozvázat jeho pracovní poměr nebo smlouvu o výkonu práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek, pokud to je nutné v zájmu vzdělávání, vývoje nebo zdraví nezletilého, způsobem stanoveným jiným právním předpisem*. Citovaná norma není úplným pravidlem, neboť to je, jak známo, doplněno § 56a zákoníku práce, který využití oprávnění rodiče či poručníka dítěte poměrně citelně svazuje: *zákonný zástupce nezletilého zaměstnance, který nedosáhl věku 16 let, může okamžitě zrušit pracovní poměr nezletilého zaměstnance, pokud je to nutné v zájmu vzdělání, vývoje nebo zdraví tohoto zaměstnance. **K platnosti okamžitého zrušení pracovního poměru nezletilého zaměstnance podle věty první se vyžaduje přivolení soudu.** Zákonný zástupce je povinen doručit stejnopis okamžitého zrušení pracovního poměru a přivolení soudu nezletilému zaměstnanci*.

Pravidlo o možnosti zrušení smlouvy, na základě níž se nezletilec zavázal k závislé práci, upravoval již obecný zákoník občanský, platný v letech 1811 - 1950, když v normách týkajících se otcovské moci (dnes rodičovské odpovědnosti) stanovil, že děti v *otcovské moci nemohou se platně zavazovati bez otcova přivolení, daného výslovně neb aspoň mlčky. Dítě, jež není u rodičů v zaopatření, může se však k službám samostatně smlouvou zavazovati. Na takové závazky jakož i na závazky nezletilců vůbec jest použití toho, co je v nejbližší hlavě (§§ 246-248) ustanoveno o závazných jednáních osob, které jsou pod poručenstvím* (§ 152 věta první), na což navazoval § 246 věta první - *i bez přivolení svého poručníka může se nezletilec smlouvou samostatně zavázati k službám, a toliko z důležitých příčin může poručník před časem zrušiti smlouvu, kterou nezletilec sjednal*. „Služební smlouvou“ (také „smlouva o služebních výkonech“, § 1151 a násl. ABGB) byla oproti nynějšímu veřejnoprávnímu charakteru „služebního poměru“ právě soukromoprávní smlouva pracovní.

K důvodům, proč byla v roce 1950 zavedena pro oblast pracovního práva plná svéprávnost jinak

nezletilých osob, a proč byl tento koncept občanským zákoníkem opuštěn, bylo již publikováno hojně literatury, a výstižná je především sama důvodová zpráva k platnému občanskému zákoníku, na níž tu lze odkázat. Obnovení „socialistické zákonnosti“ v této oblasti je pak zdůvodňováno poměrně stručně především tím, že *stávající pravidlo § 35 odst. 2 se ukazuje jako nepraktické. Snižuje právní jistotu zaměstnavatelů a tím oslabuje jejich motivaci k zaměstnávání osob daného věku. Nezletilci jsou proto, než dosáhnou šestnácti let, obtížně zaměstnatelní, což má závažné sociální dopady.* K těmto „závažným sociálním dopadům“ ovšem nejsou žádné relevantní poznatky (žádný reprezentativní výzkum v této oblasti není znám). I citovaná důvodová zpráva k návrhu „malé novely“ ovšem nakonec dochází ke skutečnému důvodu: *zákonný zástupce může zasáhnout do smlouvy o výkonu práce pouze do šestnácti let věku nezletilého, tedy po dobu jediného roku. Podle ustanovení § 56a zákoníku práce k tomu navíc potřebuje přivolení soudu, jež sotva získá dříve, než za několik měsíců. Hlavní problém tak netkví v ustanovení občanského zákoníku, ale v navazující „procesní“ úpravě zákoníku práce.* Ta totiž zcela nesmyslně podmínila oprávnění zákonného zástupce nezbytným přivolením soudu a lze se jen dohadovat, proč takovou restrikcí předpokládal již tvůrce normy § 35 odst. 2 obč. zák., když důvodová zpráva k ní v samém závěru uvádí: *aby se předešlo praktickým problémům, předpokládá se, že k platnosti okamžitého zrušení ze strany zákonného zástupce by mělo být zapotřebí přivolení soudu.* Tento předpoklad však „praktické problémy“ ve svém důsledku naopak přivodil.

Nelze přitom dost dobře souhlasit s nápadem na restituci někdejšího pojetí, kdy je rodičům, poručníkům popř. opatrovníkům dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, zakázáno rozvázat pracovní poměr těchto dětí (tedy jak pracovní poměr, tak dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr). Jedná se o významný právní nástroj, kterým byla posílena ochrana dítěte v právních vztazích, neboť děti mladší 16 let, byť jim zákon v rámci pravidel postupného nabývání svéprávnosti (§ 31 občanského zákoníku) přiznává obecně pracovněprávní způsobilost za podmínek § 35 odst. 1, jsou velmi zranitelnou skupinou, která je více než jiné skupiny zaměstnanců (uchazečů o zaměstnání) ohrožena řadou skutečností, které se v pracovněprávních vztazích mohou objevit. Nejedná se jen o možné nekalé praktiky ze strany zaměstnavatelů, ale zejména o situace, kde se dítě mladší 16 let zaváže k výkonu závislé práce neuváženě tak, že to ohrožuje jak jeho přípravu na budoucí povolání (zejména další vzdělávání), tak případné další jeho oprávněné zájmy. Tyto zájmy dítěte je povinen a oprávněn chránit zejména rodič, případně jiná osoba v jeho postavení, a to v souladu s § 858, 880 a souv. občanského zákoníku. To je o to závažnější ve stále aktuálnějším celoevropském kontextu výskytu negativních jevů, jaké představují novodobé formy otroctví a vykořisťování závislé práce zranitelných skupin osob.

Zmíněná odpovědnost rodičů (nebo poručníků) na straně jedné a povinnost státu tuto odpovědnost respektovat na straně druhé vyplývají rovněž a zejména z Úmluvy o právech dítěte (č. [104/1991 Sb.](#)), a to z čl. 5, podle něhož státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů, dále z čl. 29, podle něhož státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat mj. k výchově zaměřené na posilování úcty k rodičům dítěte a k přípravě dítěte na zodpovědný život a z čl. 31, podle něhož státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti, zejm. pak ale z čl. 32, podle něhož státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která může být pro něho nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání, nebo která by škodila zdraví dítěte nebo jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji. Nemožnost rozvázání pracovněprávního vztahu, pro dítě mladší 16 let nevhodného či ohrožujícího z některého z uvedených důvodů, by tak představovala ignorování zmíněných mezinárodněprávních závazků a základních práv dítěte, jejichž ochrana je svěřena na prvním místě rodičům. Ochrana práv dítěte má mít prioritu před zájmem jakýchkoli třetích osob, a to včetně snížení „právní jistoty zaměstnavatelů“, kterou zmiňuje

důvodová zpráva k navrhované změně; pokud se zájem zaměstnavatele dostane do kolize se zájmem dítěte, musí mít zájem dítěte přednost. A právě garance zájmu dítěte je svěřena zcela přirozeně v první řadě rodičům, teprve sekundárně některým orgánům veřejné moci (např. orgánům sociálně-právní ochrany dětí, v daném případě také inspektorátům práce apod.). Lze poukázat i na praktické důsledky případného zrušení platné úpravy, tedy na možný vznik deliktní odpovědnosti dítěte nebo jeho rodičů ve chvíli, kdy by tu formálně trval nevhodný a ohrožující pracovněprávní vztah, který by zákonný zástupce dítěte neměl možnost jakkoli ovlivnit, když by byl současně na základě své rodičovské odpovědnosti povinen neumožnit zastupovanému dítěti výkon pro něj ohrožující činnosti. Takový stav právní nejistoty nelze připustit.

Zrušení úpravy § 35 odst. 2 obč. zák. jen proto, že byla její aplikace velmi nevhodně omezena nepřiměřeně přísnou navazující úpravou zákoníku práce, tedy jen proto, že je v podtextu cítit obava, že by soud během necelého roku do nabytí 16 let věku dítěte ani nestihl k rozvázání pracovněprávního vztahu přivolit, by bylo nevhodné a nekonceptní nakonec i proto, že § 471 odst. 2 zák. č.

[292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, striktně stanoví, že „ve věcech péče soudu o nezletilé rozhoduje soud s největším urychlením“. Je samozřejmé, že otázky přivolení soudu k právnímu jednání jménem nebo za nezletilého jsou předmětem řízení, pro která uvedená zásada platí velmi naléhavě, a pod slovy „s největším urychlením“ je na místě rozumět skončení řízení v řádu nejvýše týdnů, nikoli měsíců. Předpoklad, že rodič přivolení soudu *sotva získá dříve, než za několik měsíců*, tak vlastně znamená, že se dopředu předpokládá, že soud nebude respektovat zákon, tedy že uvedenou věc nerozhodne „s největším urychlením“, ale právě až „za několik měsíců“.

Pokud tedy napadený právní institut, zahrnutý dnes do § 35 odst. 2 obč. zák. a § 56a zák. práce, vyžaduje nějaké úpravy, tak jsou to především úpravy v zákoníku práce. Např. jednoduchým vypuštěním zcela nesmyslné věty, podle níž *k platnosti okamžitého zrušení pracovního poměru nezletilého zaměstnance podle věty první se vyžaduje přivolení soudu*. Jde-li o občanský zákoník, pak by diskuse neměla být vedena o smyslu normy samé (ten je zcela správný), ale nejvýše k otázce, zda by se uvedená možnost neměla vztahovat na děti až do nabytí jejich plné svéprávnosti, zpravidla tedy do 18 let. Neboť až do té doby trvá rodičovská odpovědnost. Nejen slovo „odpovědnost“, ale i skutečnost, že jejím obsahem jsou dnes na prvním místě „povinnosti“ (nikoli „práva“) rodiče, spočívající v „ochraně dítěte“, poukazují na to, že k jejímu výkonu nositel takové odpovědnosti musí mít k dispozici odpovídající právní nástroje. Nebo veďme naopak diskusi o tom, zda by hranice plné svéprávnosti neměla být snížena z věku 18 let na oněch 16 či (v případě zrušení nynějšího § 35 odst. 2 obč. zák.) na 15 let. Snižování věku nabytí zletilosti je ostatně v uplynulých 100 letech evergreenem (z 24 let na 21, z 21 na 18). Protože jedině tak by úprava plně a v zásadě neomezitelné pracovněprávní způsobilosti (tj. plné svéprávnosti dítěte ve věci, kterou jistě nelze považovat za zcela „běžnou záležitost“) měla v oblasti soukromého práva své koncepční a systematické odůvodnění.

Mgr. Adam Křístek

e-mail: Adam.Kristek@seznam.cz

-----
[*] Autor působí na Ministerstvu práce a sociálních věcí a ve spolku Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. V letech 2011 - 14 byl a od r. 2015 je opětovně členem Výboru pro práva dítěte Rady vlády ČR pro lidská práva

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)